

Prof. dr hab. Piotr Kusiewicz

Gdańsk, dnia 30.08.2018 r.

Sztuki muzyczne, dyscyplina artystyczna wokalistyka

Akademia Muzyczna w Gdańsku

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

MGR. BARTŁOMIEJA TOMAKI

ZLECENIODAWCA RECENZJI:

Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy, Wydział Wokalno-Aktorski, pismo z dnia 26 czerwca 2018 roku, zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku, tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późniejszymi zmianami).

DOTYCZY

Uchwały Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego z dnia 10.01.2017 roku (art.14 ust. 2, pkt 2 ustawy) w sprawie:

- przyjęcia tematu i koncepcji pracy doktorskiej,
- wszczęcia, na wniosek **Pana mgr. Bartłomieja Tomaki z dnia 12 grudnia 2016 roku**, przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej wokalistyka,
- wyznaczenia recenzentów.

W świetle ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późniejszymi zmianami), Rada Wydziału posiadała uprawnienia do prowadzenia przewodu na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej wokalistyka.

Do nadesłanego mi przez Przewodniczącą Rady Wydziału dr hab. Małgorzatę Grela prof. nadzw. pisma datowanego 26.06.2018 roku, informującego o wszczęciu przewodu doktorskiego i wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta pracy doktorskiej Pana **mgr. Bartłomieja Tomaki** pt. „Zagadnienia interpretacyjne partii Colline’a – filozofa epoki Cyganerii Giacomo Pucciniego w konfrontacji z duchem czasu artystycznej bohemy Paryża”, została dołączona następująca dokumentacja z posiedzenia Rady Wydziału w dniu 10.01.2017 roku:

- uchwała o wszczęciu przewodu doktorskiego oraz wyznaczeniu promotora w osobie dr. hab. Jacka Greszty
- uchwała o wyznaczeniu recenzentem pracy doktorskiej dr. hab. Ewy Biegas z Akademii Muzycznej w Katowicach
- uchwała o wyznaczeniu recenzentem pracy doktorskiej kandydata mojej osoby,

PODSTAWOWE DANE O KANDYDACIE:

Mgr Bartłomiej Tomaka urodził się w Rzeszowie. Ukończył klasę fortepianu w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie. Jest absolwentem Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku. Dyplom ukończenia Wydziału Wokalno-Aktorskiego otrzymał w dniu 15 października 2001 roku. Od dnia 1 października 2002 r. do 30 czerwca 2016 roku był zaangażowany jako solista-śpiewak w Operze Nova w Bydgoszczy. Jeszcze w okresie studiów w gdańskiej uczelni wziął udział w 1 Konkursie Pieśni i Arii Karola Kurpińskiego we Włoszakowicach (maj 1999 r.). Uzyskał zaszczytne wyróżnienie za najlepsze wykonanie arii operowej patrona konkursu. W latach 1997–2002 doskonalił swoje umiejętności wokalne pod kierunkiem wybitnego niemieckiego profesora śpiewu – Christiana Elssnera.

Jako solista Opery Nova w Bydgoszczy był obsadzany przez dyrektora Macieja Figasa w znaczących rolach zarówno operowych, jak i operetkowych. Wśród nich odnajdujemy: 31 partii operowych, 5 operetkowych i 2 musicalowe. Repertuar oratoryjny Doktoranta stanowiło 13 dzieł oratoryjnych z wirtuozowską partią basową w *Mesjaszu* G. F. Haendla i niezwykle trudną, a zarazem wielce odpowiedzialną partią basową w *Missa pro pace* W. Kilara na czele.

Znaczącą na drodze artystycznej Bartłomieja Tomaki była wieloletnia w współpraca z Operą Bałtycką w Gdańsku, gdzie śpiewał z dużym powodzeniem w dziełach scenicznych Mozarta, Rossiniego, Verdiego, Wagnera. Owacyjnie był przyjmowany jako Skołuba w *Strasznym dworze* Stanisława Moniuszki. Doktorant brał również udział w zagranicznych tournée Opery Nova i Opery Bałtyckiej. Śpiewał na scenach operowych w Belgii, Holandii, Austrii, Niemczech i Luxemburgu.

Wśród wcześniej odnoszonych sukcesów należy odnotować wykonanie partii Eutifronte w operze *Kamień filozoficzny* W. A. Mozarta/ B. Schacka/ J. B. Hanneberga/ F. X. Gerla/ E. Schikanedera, które miało miejsce w 2006 roku w Salzburgu podczas obchodów Roku Mozartowskiego.

Jako solista dzieł oratoryjnych wystąpił na estradach filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy, Podlaskiej w Białymstoku oraz Częstochowskiej.

Od 1 października 2016 roku Bartłomiej Tomaka jest zatrudniony na stanowisku asystenta na Wydziale Wokalno-Aktorskim Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ:

Pracy doktorska mgr. Bartłomieja Tomaka pod tytułem „Zagadnienia interpretacyjne partii Colline’a – filozofa epoki *Cyganerii* Giacomo Pucciniego w konfrontacji z duchem czasu artystycznej bohemy Paryża” składa się z dzieła artystycznego zapisanego na nośniku DVD oraz jego opisu. Dzieło artystyczne stanowi rejestracja live spektaklu na scenie Opery Nova w Bydgoszczy, który odbył się dnia 27 marca 2018 roku. Reżyseria spektaklu spoczywała w rękach wybitnej postaci o ogromnym doświadczeniu przy tworzeniu dzieł operowych – Macieja Prusa. Doktorant wcielił się w postać Colline’a. Obok niego w głównych rolach wystąpili:

Mimi – Ilona Krzywicka

Musetta – Krystyna Nowak

Rudolfo – Pawło Tolstoy

Marcello – Arkadiusz Anyszka

Schounard – Wojciech Dyngosz

Chór, Chór Dziecięcy oraz Orkiestra Opery Nova

Dyrygent – Andrzej Knap

Zapoznając się z materiałem dzieła artystycznego już od pierwszych minut wzbudzało ono pozytywne wrażenie. Wpłynęły na to bez wątpienia – piękna scenografia, znakomicie brzmiąca orkiestra, ciekawe, komponujące się w warstwie brzmieniowej głosy solistów. Mimo, że ujęcia każdego z aktów były statyczne, dokonane z jednej kamery, można było wciągnąć się w przeżycie tego, co było proponowane na scenie. Jakość techniczna od strony dźwiękowej była zadowalająca i mimo braku zbliżeń kamery można było rozpoznać każdego z solistów. Bartłomiej Tomaka posiada wyjątkowej urody głos basowy o subtelnej, a jednocześnie w pełni nasyconej basowymi alikwotami barwie. Dysponuje nie budzącą cienia zastrzeżeń nośnością i jest wyrównany w każdym odcinku skali. W scenach zespołowych brzmiał bardzo czytelnie nie tylko w sensie wokalnym, ale również pod względem podania

włoskiego tekstu. Dzieło artystyczne, jakim jest opera Giacomo Pucciniego stwarza ogromne możliwości do zaprezentowania się na płaszczyźnie umiejętności i swobody poruszania się wśród wymogów, jakie stawia ona przed śpiewakami. Trzeba zaprezentować długie frazy legato przy dobrym appoggio, wykazać się wysokiej klasy wyrównaniem brzmienia na przestrzeni skali głosu. W roli Colline'a Bartłomiej Tomaka zaprezentował wszystkie wspomniane elementy prawdziwego śpiewu włoskiego. Na przestrzeni lat można było usłyszeć wielu wspaniałych basów, którzy kreowali tę właśnie postać. Wystarczy wspomnieć kilku z nich: Fiodor Szalapin, Ezio Pinza, Nicolai Giaurov, Samuel Ramey, czy ze współczesnych Matthew Curran, Damian Savarino, Ildebrando D'Arcangelo. Na każdym spektaklu *Cyganerii* słynna aria z IV aktu „Vecchio zimarra senti” jest oczekiwana przez publiczność. Słynni śpiewacy zawsze byli po niej gorąco oklaskiwani. Tak też było w przypadku Bartłomieja Tomaka – zebrani na widowni Opery Nova słuchacze zgotowali mu bardzo serdeczne przyjęcie, co było potwierdzeniem jego nieprzeciętnej muzykalności i właściwie przekazanej emocjonalności, która powinna emanować z duszy Colline'a w tej właśnie scenie. Słuchając tego nagrania doznałem wyjątkowego wzruszenia, które naturalnie pojawiło się. Moim zdaniem i w mojej ocenie Bartłomiej Tomaka należy do wybitnych odtwórców tej roli i bez cienia wątpliwości umieściłbym go wśród tych wspomnianych wcześniej wspaniałych kreatorów Colline'a. Szczególnie godna podkreślenia jest jego gra aktorska. Czytelna jest jego wyborna znajomość rzemiosła w tej dziedzinie. Trudno się dziwić, bowiem otrzymał na studiach szlify aktorskie od mistrzów największej miary – Joanny Bogackiej, Grzegorza Chrapkiewicza i Doroty Kolak.

Do zarejestrowanego na płycie DVD dzieła artystycznego Doktorant dołączył pracę pisemną, w zamyśle będącą teoretycznym jego opisem. Dzieło to tworzy opera *Cyganeria* Giacomo Pucciniego, wystawiona w Operze Nova w Bydgoszczy w dniu 27 marca 2018 roku.

Praca zbudowana jest poprawnie pod względem metodologicznym. Składa się z czterech, logicznie następujących po sobie rozdziałów.

We wstępie Doktorant nakreślił kontekst pracy nad partią Colline'a oraz współpracę z reżyserem spektaklu.

Rozdział pierwszy poświęcony został przybliżeniu biografii Giacomo Pucciniego, ze szczególnym uwzględnieniem jego twórczości operowej. Bartłomiej Tomaka omawia również okoliczności powstania opery *Cyganeria*, w sposób szczególny pracę nad librettem, tworzonym na podstawie *Scen z życia cyganerii* Henri Murgera. Doktorant, przywołując opinie muzykologów stwierdza, że między powieścią a adaptacją operową istnieje dość luźny

związek, wynikający z faktu, że autorzy libretta „zmięrzali raczej ku oddaniu psychologii głównych postaci i odmalowaniu specyficznego środowiska paryskiej cyganerii artystycznej aniżeli ku wiernej reprodukcji akcji powieści”. Sam Puccini przyznawał, że praca nad udoskonalaniem libretta trwała dwa lata, a poprawki nanosił nawet po premierze dzieła. Kompozytor przyznał jednak, że „w końcu wyszło libretto, które jest prawdziwym cackiem”. Doktorant przywołuje również reakcje publiczności i krytyków po pierwszych wystawieniach *Cyganerii*.

Rozdział drugi poświęcony jest przybliżeniu paryskiej bohemy XIX wieku. Był to czas, gdy w życiu wielu narodów europejskich można mówić o epoce przełomów. Z jednej strony rewolucja francuska i wojny napoleońskie, z drugiej – rewolucja przemysłowa – to wszystko sprawiło, że wielu artystów czuło się zagubionych w tym nagle zmieniającym się świecie. W tym kontekście bohema – jak zauważa Doktorant – jawi się bardziej jako „stan umysłu niż konkretne miejsce czy grupa ludzi” (s. 23). Z czasem tym terminem zaczęto nazywać „artystów tworzących własną społeczność i specyficzną kulturę, świadomie decydujących się na łamanie przyjętych konwenansów, działających według własnej wizji sztuki” (s. 24).

W kolejnej części rozdziału drugiego Bartłomiej Tomaka porównuje powieść Henriego Murgera (*Sceny z życia cyganerii*) z librettem opery Giacoma Pucciniego. Stwierdza, że autorzy libretta, bazując na tekście Murgera, stworzyli własny, spójny obraz, nadający się do wystawienia go na scenie. Choć – jak stwierdza Doktorant – „świat przedstawiony w librecie *Cyganerii* nie odbiega od tego, który poznajemy w *Scenach*... Bohaterowie mają te same pragnienia i marzenia, łączy ich przyjaźń, solidarność, przekonania. Pomagają sobie, dzielą się wszystkim, co mają, a na piedestale stawiają twórczość” (s. 34).

W końcowej części rozdziału Bartłomiej Tomaka kreśli również kilka słów na temat artystycznego środowiska cyganerii w operze Pucciniego. Ludzie skupieni w nim tworzą „miłość, radość życia i poświęcenie dla przyjaciela, a nie gromadzenie dóbr”.

W rozdziale trzecim Doktorant podejmuje próbę porównania *Cyganerii* Ruggiero Leoncavalla do opery Pucciniego. Oba te dzieła powstawały bowiem niemal w tym samym czasie. Między oboma kompozytorami – według autorów prasowych – trwała specyficzna wojna, która „wylała się na łamy prasowe, przy czym Leoncavallo przegrał pierwszą bitwę (jego opera została wystawiona ponad rok po prapremierze Pucciniego), a wygrał drugą (jego dzieło zyskało zrazu większe powodzenie” (s. 41).

Najogólniej rzecz traktując trzeba stwierdzić, że *Cyganeria* Leoncavalla – być może dlatego, że sam kompozytor jest również autorem libretta – jest bardziej wierna literackiemu pierwowzorowi. Jego dzieło jest też o wiele bardziej obszerne i bardziej skomplikowane.

Ostatni, czwarty rozdział to już próba dotknięcia *Cyganerii* Giacomo Pucciniego przez pryzmat filozofa epoki, czyli Gustawa Colline'a. W tym celu Doktorant przedstawia kreowanego przez siebie bohatera w czterech kontekstach, mianowicie: „Na poddaszu”, w „Dzielnicy Łacińskiej”, na „Rogacie d'Enfer” oraz ponownie „Na poddaszu”. Za każdym razem Bartłomiej Tomaka szczegółowo przybliża kontekst sytuacyjny danej sceny. Nie pozostaje obojętny wobec aparatu wykonawczego w postaci orkiestry symfonicznej oraz – a raczej przede wszystkim – współwykonawców scenicznych. Godne podkreślenia są uwagi Doktoranta analizującego współbrzmienia, w jakich swe partie wykonują soliści oraz współbrzmienia, którymi ich śpiewowi towarzyszy muzyka instrumentalna. Jest to opis bardzo przekonujący, świadczący o świadomym kreowaniu roli Colline'a przez Bartłomieja Tomakę.

Pracę zamyka zakończenie, w którym Doktorant pomieścił najważniejsze wnioski, oraz bibliografia – z podziałem na materiały źródłowe oraz internetowe bazy danych.

W części opisowej Doktorant nie ustrzegł się drobnych pomyłek, związanych głównie z interpunkcją, a raczej jej brakiem. Inne niedopatrzenie jest we wstępie, gdzie Bartłomiej Tomaka, omawiając zawartość poszczególnych rozdziałów pracy pisze, iż postać Colline'a i jego rolę w toku całej opery to rozdział trzeci (faktycznie jest rozdział czwarty), zaś odniesienie do *Cyganerii* Leoncavalla to rozdział czwarty (faktycznie jest to rozdział trzeci).

KONKLUZJA

Praca doktorska mgr. Bartłomieja Tomaki posiada oryginalny, twórczy i edukacyjny charakter. Wnosi ona interesujący i znaczący wkład w rozwój reprezentowanej dyscypliny artystycznej. Poziom muzyczno-artystyczny Kandydata jest w pełni satysfakcjonujący.

W opisie dzieła Doktorant wykazał się godną wysokiej oceny wiedzą teoretyczną i merytoryczną. Pomimo wskazanych uwag, opis dzieła artystycznego daje świadectwo dobrej wiedzy fachowej, która w połączeniu z różnorodnym doświadczeniem artystycznym, stanowi sumę ciekawych wartości zasługujących na wysoką ocenę.

Pan mgr Bartłomiej Tomaka rozwiązał założone zagadnienie artystyczne i spełnił tym samym wymagania Ustawy.

Stawiam wniosek o jej przyjęcie.

prof. dr hab. Piotr Kusiewicz